

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

(повне найменування вищого навчального закладу)

Факультет психології та соціальної роботи

(повне найменування інституту/факультету)

Кафедра соціальних теорій

(повна назва кафедри)

Д и п л о м н а р о б о т а

магістра

на тему: **«Роль жіночих громадських організацій у вирішенні соціальних проблем»**

« The role of women's public organizations in solving social problems »

Виконав : студент денної форми навчання
спеціальності 231 Соціальна робота

Крутюк Роман Сергійович

Керівник к.політ.н., доц. Терещенко Г.О

Рецензент д.психол.н., проф. Шрагіна Л.І.

Рекомендовано до захисту:

Протокол засідання кафедри

№ ___ від _____ .2020 р.

Завідувач кафедри

(підпис)

(ПБ)

Захищено на засіданні ЕК № ___

протокол № ___ від _____ 2020 р.

Оцінка _____ / _____ / _____

—
(за національною шкалою, шкалою ECTS, бали)

Голова ЕК

(підпис)

(ПБ)

Одеса – 2020

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ ЖІНОЧИХ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ЯК СУБ'ЄКТА СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ	8
1.1. Історичний аспект становлення системи жіночих громадських організацій	8
1.2. Основні моделі діяльності сучасних жіночих громадських організацій в Україні	21
1.3. Розвиток жіночого руху в регіонах України	27
Висновки до першого розділу	32
РОЗДІЛ II. ДОСВІД ДІЯЛЬНОСТІ ЖІНОЧИХ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ	34
2.1. Діяльність жіночих громадських організацій в Канаді, як одна з умов соціального розвитку	34
2.2. Діяльність жіночих громадських організацій в США як чинник забезпечення соціального захисту	40
2.3. Вплив міжнародних жіночих громадських організацій на активізацію соціального захисту	45
Висновок до розділу 2	50
РОЗДІЛ III. ЖІНОЧИ ГРОМАДСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЯК СУБ'ЄКТ ВИРІШЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ	52
3.1. Соціально-економічні умови діяльності жіночих громадських організацій в Україні	52
3.2. Дослідження впливу громадських об'єднань на вирішення соціальних проблем	56
3.3. Розробка моделі взаємодії жіночих громадських організацій з державними структурами в галузі соціального захисту	65
Висновок до розділу 3	70
ВИСНОВОК	72
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	75
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Сучасні економічні і соціально-політичні перетворення торкнулися не тільки економічних основ суспільства, але і його культурну і соціальну сфери. Нова культурно-історична ситуація в Україні виявляє раніше приховані соціальні проблеми і породжує цілий спектр нових соціальних дисфункцій. У цих умовах жіночі громадські організації стають реальною соціальною силою, яка існує і діє в сучасній Україні.

Статистичні дані говорять про достатньо високий рівень розвитку в Україні системи громадських організацій. За даними чогось там в Україні, на 1 січня 2020 року в країні було зареєстровано близько 25988 громадських організацій різних організаційно-правових форм, які ведуть діяльність в різноманітних областях соціальної сфери. Згідно з базою даних жіночих громадських організацій 20% (83) становлять жіночі громадські організації соціальної спрямованості.

На думку лідерів жіночих громадських організацій, головною і базовою проблемою держави і науки протягом останнього десятиліття залишається відсутність стратегії і тактики використання зростаючого потенціалу громадських організацій у вирішенні соціальних проблем.

З іншого боку, державні структури не можуть оцінити соціальний потенціал жіночих громадських організацій, тому що найчастіше не бачать реальних «технологій» його використання у вирішенні соціальних проблем.

Актуальність теми магістерського дослідження визначається тим, що жіночі громадські організації як суб'єкт вирішення соціальних проблем в умовах становлення громадянського суспільства, їх вплив на соціально-культурну політику і взаємодія з державними органами з вирішення соціальних проблем залишаються до кінця не дослідженими, а також обумовлена протиріччям між потребою соціуму в підвищенні впливу жіночих

громадських організацій на рішення соціальних проблем і відсутністю механізмів взаємодії жіночих громадських організацій і державних структур.

Ступінь наукової розробленості теми. Серед дослідників, які займаються цією проблематикою, можна виділити Андрусак І., Бінецьку О., Георгізову І., Карнаух А., Романишин Л., Смоляр Л. та ін. Так, зокрема українські дослідниці О. Бінецька та І. Георгізова висвітлюють розвиток жіночих організацій в незалежній Україні в контексті процесів державотворення. Л. Смоляр розглядає жіночий рух як стабілізуючий чинник демократичної трансформації. І. Карнаух і З. Левінська подають різні підходи до типології жіночих організацій. Л. Романишин аналізує особливості діяльності українських жіночих організацій, приділяючи особливу увагу їхнім міжнародним зв'язкам. І. Андрусак вивчає правозахисну діяльність жіночих організацій у контексті досягнення гендерної рівності в суспільстві та у вирішенні соціальних проблем громадян.

Об'єктом дослідження виступає діяльність жіночих громадських організацій у вирішенні соціальних проблем.

Предмет дослідження: оптимізація впливу жіночих громадських організацій на рішення соціальних проблем.

Мета магістерського дослідження - виявити і обґрунтувати найбільш ефективну модель взаємодії жіночих громадських організацій з державними структурами задля вирішення соціальних проблем.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення наступних завдань:

- проаналізувати історичний аспект становлення системи жіночих громадських організацій;
- розкрити сутність, статус, типологію жіночих громадських організацій;
- сформулювати соціально-економічні умови діяльності жіночих громадських організацій в Україні;
- провести соціальний аналіз жіночих громадських організацій в Україні;

- проаналізувати вплив жіночих громадських організацій на рішення соціальних проблем;
- сформулювати умови оптимізації впливу жіночих громадських організацій на рішення соціальних проблем;
- розробити модель взаємодії жіночих громадських організацій з державними структурами задля вирішення соціальних проблем.
- В цілому оптимізація впливу жіночих громадських організацій на рішення соціальних проблем буде здійснена, якщо:
 - підвищити статус жіночих громадських організацій в структурі державного управління;
 - підвищити виховний потенціал жіночих громадських організацій.

Відбудеться консолідація зусиль державних структур і жіночих громадських організацій по залученню громадян до громадської діяльності.

У магістерській роботі застосовані такі **методи дослідження**: теоретичні (абстрагування, моделювання), емпіричні (експертне опитування, анкетування), а також методи, що застосовуються на емпіричному та теоретичному рівнях: аналіз, синтез, індукція, дедукція, формалізація, метод аналізу історичних джерел, порівняння, узагальнення, аналогія.

Апробація. Основні положення дипломного дослідження були представлені на Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Тенденції та перспективи розвитку психології та соціальної роботи в сучасному суспільстві».

Публікації. За темою магістерської кваліфікаційної роботи опубліковано тези на науково-практичній конференції:

Терещенко Г.О., Крутюк Р.С. «Основні моделі діяльності сучасних жіночих громадських організацій в Україні» // Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Тенденції та перспективи розвитку психології та соціальної роботи в сучасному суспільстві» / (Одеса, 5 листопада 2020 р.)- Одеса: Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, 2020. С. 335

Теоретична і практична значущість дипломного дослідження визначається об'єктивною необхідністю всебічного аналізу феномена жіночих громадських організацій. Сформульовані висновки важливі для подальшого розвитку жіночих громадських організацій в Україні та їх вплив на вирішення соціальних проблем громадян.

ВИСНОВОК

Сучасний феномен жіночих громадських організацій є результат самоорганізації громадян. Створення жіночих громадських організацій передбачає активну творчу діяльність їх учасників, самостійно приймають рішення, що визначають власні можливості і вибирають найбільш дієві шляхи подолання наявних проблем.

Рушійною силою самоорганізації є соціальна активність особистості. Соціально активні індивіди, які об'єднуються в організації для представлення та захисту своїх інтересів, складають суть, ядро суспільства.

Незалежність жіночих громадських організацій від держави дає їм можливість самостійно вибирати об'єкти, на які може бути спрямована їх діяльність, пріоритети діяльності, методи і способи вирішення проблем, знаходити власні компромісні рішення, використовувати творчий підхід до виникаючих проблем, дозволяє орієнтуватися на виникаючі потреби.

Жіночі громадські організації на сучасному етапі стають додатковою силою в наданні соціальної допомоги, підтримки і захисту соціально нужденного населення.

Жіночі громадські організації в своїй діяльності сприяють залученню додаткових ресурсів суспільства для вирішення соціальних проблем; дають можливість використання наявних ресурсів на більш адекватних з суспільної точки зору принципах і напрямках їх розподілу; є засобом реалізації альтернативних соціальних програм.

Саме соціальна сфера стала найбільш ємною областю прояви громадських ініціатив, знімаючи значний тягар з держбюджету. Соціальні програми, культурні перетворення, вдосконалення духовно-ціннісного простору, розвиток освітнього і творчого потенціалу - ось велике поле діяльності жіночих громадських організацій.

Період реформування соціальної політики передбачає проведення різних перетворень. Головним в їх утриманні має стати скорочення участі держави - в тому числі і в соціальній сфері - і залучення до вирішення соціальних проблем широкої мережі жіночих громадських організацій різного профілю.

Наше дослідження показало, що участь в жіночих громадських організацій є методом соціального виховання, служить до підвищення соціальної активності учасника, розвитку у нього лідерських якостей, навичок взаємодопомоги, оптимізму, впевненості в собі і задоволеності. Жіночі громадські організації складаються в основному з громадян з високим рівнем соціальної активності, і, в свою чергу сприяють його підвищенню. Мабуть, жіночих громадських організацій впливають на вирішення соціальних проблем своїх учасників двома способами: по-перше, надають їм при необхідності безпосередню і істотну допомогу. По-друге, участь в жіночих громадських організацій веде до зростання соціальної активності учасника, що обумовлює більш повну самореалізацію індивідуума, поява зацікавленості питаннями життя країни і суспільства, розвиток самостійності у виборі способів і засобів діяльності, в прийнятті рішень і, в кінцевому підсумку, виникнення у індивідуума бажання і вміння вирішувати свої проблеми самостійно.

Разом з тим, вплив жіночих громадських організацій на рішення проблем населення сьогодні не така велика, як могло б бути. Жіночі громадські організації недостатньо популярні і відомі в масах. Їх діяльність приносить відчутну користь в основному членам організацій. Тому, як ніколи раніше, зараз повинен бути використаний досвід роботи результативних жіночих громадських організацій. Повинні бути взяті на озброєння всі форми і напрямки діяльності: реалізація громадських ініціатив, законопроектів, державних постанов, вплив на ЗМІ і робота з ними, раціональна інформаційна політика, оптимальна робота з потоками інформації. Пропаганда діяльності жіночих громадських організацій, просвітницька робота також є дуже

важливим фактором підвищення впливу жіночих громадських організацій на вирішення соціальних проблем.

Сьогодні необхідна нова концепція поділу відповідальності держави і громадянського суспільства, коли держава делегує своїм партнерам частину коштів і відповідальності. При цьому соціальна сфера в силу своєї специфіки має стати пріоритетною точкою перетину держави і громадянського суспільства. Держава повинна реалізовувати соціальні програми, залучаючи для цього жіночих громадських організацій. У сфері соціальної політики функцією держави має стати, перш за все, забезпечення вирішення соціальних проблем - причому не тільки своїми силами, але в значній мірі за допомогою залучення громадського сектора. Головним завданням держави має стати активізація громадського сектору. Можливі шляхи вирішення цього завдання видаються нам пріоритетними для подальших досліджень.

Жіночі громадські організації можуть розвиватися при створенні ряду умов, найбільш важливим з яких є державна підтримка. Підтримка державою жіночих громадських організацій тим актуальніше, що вплив жіночих громадських організацій в суспільстві сьогодні недостатньо велике.

Необхідно визначити соціальне поле і пріоритети, якими потрібно керуватися при наданні жіночим громадським організаціям організаційної, матеріально-технічної та фінансової підтримки. Підтримувати необхідно, перш за все, ті проекти, які значимі для вирішення нагальних соціальних проблем. Ті жіночих громадських організацій, які вважають за краще працювати поза рамками цього поля, нічим не повинні обмежуватися - їх діяльність, безсумнівно, корисна для суспільства.

Подальші дослідження в напрямку взаємодії соціальної сфери та жіночих громадських організацій в соціальній сфері представляються сьогодні не тільки перспективними, а й необхідними.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Андрусак І. П. Співвідношення гендерної рівності та жіночих прав. Бюлетень Міністерства юстиції України, 2014, №1, С. 48-54.
2. База даних жіночих громадських організацій URL: <http://portal.uwf.org.ua/index.php?page=base1>.
3. Бідочка Ю. Спогад вісімдесятника. За честь, за славу, за народ збірник на золотий ювілей Української стрілецької громади в Канаді. 1928–1978. ред. З. Книш. Торонто: Видання головної управи Української стрілецької громади в Канаді, 1978. С. 209–212.
4. Бінецька О. В. Суспільно-політичне життя українського жіноцтва доби незалежності. Чорноморський літопис, 2012, Вип.6, С. 10-13.
5. Богачевська М. Український фемінізм у Польщі між двома світовими війнами. Сучасність. 1984.№ 11.С. 96–113.
6. Богачевська-Хомяк М. Білим по білому: жінки у громадському житті України. 1884–1939. Львів : Укр. католицький ун-т, 2018. 520 с.
7. Боровик М. Століття українського поселення в Канаді (1891-1991). Монреаль, Оттава: Українська Могилянсько-Мазепинська академія наук (УММАН), 1991. 485 с.
8. Валевськнй О.Л. Державна політика в Україні: методологія аналізу, стратегія, механізми впровадження. Монографія. К., НІС, 2001. 242 с.
9. Волинець М. П'ятнадцять років ТУРФДім. 1918–1933. Вінніпег. 1933.190 с.
10. Гавришко М. Галицькі феміністки 1930-х: нацистське «Кухня-Церква-Діти». Історична правда. 2010, 29 грудня. URL: <http://www.istpravda.com.ua/articles/2010/12/29/11244/>

11. Георгізова І. Л. Створення жіночих громадських структур в період розбудови української державності (1991–2008). Гуржіївські історичні читання, 2012, Вип. 5, С. 146–148.
12. Гон М. Забезпечення прав етнічних меншин у другій Речі Посполитій. Філософія. Педагогіка. Суспільство. Збірник наукових праць РДГУ. Рівне, 2011. Вип. 1. С. 251–263.
13. Грицяк Н. В. Формування тендерної політики в Україні: проблеми теорії, методології, практики: Монографія. Київ: Впд-во ПАДУ, 2004. 384 с.
14. Дашковська О. Значення принципу гендерної рівності в механізмі забезпечення прав і свобод людини і громадянина. Вісник Академії правових наук України, 2009, №1, С. 78-86.
15. Державна служба статистики України URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
16. Доброчинська В. Жіночий рух на Волині у 20–30-ті рр. ХХ ст.. Історія очима молодих дослідників: Матеріали регіон. наук.-практ. конференції молодих вчених, аспірантів, здобувачів, магістрантів РДГУ. Рівне, 2006. Вип. 1. С. 45–53.
17. Емдін Д. Французький фемінізм у ХХ столітті: Гендерні студії. Незалежний культурологічний часопис. Львів. № 17. 2000. URL: <http://www.ji.lviv.ua/n17texts/diana.htm>
18. Жінка в перехідний період – Флоренція: Дитяч. фонд ООН, 1997. 360 с. 49
19. Закон України «Про громадські об'єднання» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#Text>
20. Закон України про об'єднання громадян URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2460-12#Text>.
21. Зашкільняк Л. Історія Польщі: Від найдавніших часів до наших днів. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2002. 752 с.

22. Заяць О. На допомогу Україні. На службі рідного народу: ювілейний збірник Організації українок Канади ім. Ольги Басараб у 25-річчя від заснування (1930 – 1955). за ред. Ірени Книш. Вінніпег: Видання Організації українок Канади ім. Ольги Басараб, 1955. С. 69–80.

23. Карнаух А. А., Левінська З. Різноманітність підходів до типології жіночих рухів. Вісник НПУ ім. М. П. Драгаманова. Серія 22. Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін, 2015, Вип. 17, С. 70–76.

24. Книш І. Сторінка ОУК в «Новому шляху. На службі рідного народу: ювілейний збірник Організації українок Канади ім. Ольги Басараб у 25-річчя від заснування (1930 - 1955) / за ред. Ірени Книш. Вінніпег: Видання Організації українок Канади ім. Ольги Басараб, 1955. С. 152–157.

25. Книш І. Центральна управа ОУК. На службі рідного народу: ювілейний збірник Організації українок Канади ім. Ольги Басараб у 25-річчя від заснування (1930 - 1955). за ред. Ірени Книш. Вінніпег: Видання Організації українок Канади ім. Ольги Басараб, 1955. С. 44-51.

26. Кобилянська Л. С. Співпраця органів влади та жіночих організацій в утвердженні рівності чоловіка і жінки: з досвіду України. Рівність: проблеми тендерної дискримінації: Матеріали Всеукр. Семінар «Механізми забезпечення рівноправності жінок і чоловіків в Україні». 1988. С. 81-88.

27. Когуська Н. Л. Півстоліття на громадській ниві: нарис історії Союзу українок Канади. 1926-1976. Вінніпег: Видано заходами і коштом Союзу українок Канади, 1986. 1034 с.

28. Козерод О. Єврейські жінки України у сіоністському русі: 1921-1929 рр. Грані. № 3 (77). Дніпропетровськ: Дніпропетровський нац. ун-т, Центр соц.-політ. досліджень, 2011. С. 16–21.

29. Комарова А. І. Жінка в Україні. Президенту України, Верховній Раді України. Уряду України, органам центральної та місцевої влади. Аналіт. розробки, пропозиції наук, і практ. Працівників: Міжвід. наук. зб.. 2002. №28. С. 15.

30. Левченко К. Гендерне тяжіння: виклики та рішення. Харків: Фоліо, 2019. 323 с.
31. Левченко К. Права жінок: зміст, стан та перспективи розвитку: монографія. Харків: Нац. ун-т внутр. справ, 2001. 348 с
32. Лясота А.Є. Неурядові громадські організації як інститут громадянського суспільства в Україні. Вісник Дніпропетровського національного університету. Серія: Політологія, 2014, Т. 22, Вип. 24, С. 93–99.
33. Макар В.Ю. Соціально-політична інтеграція українців у поліетнічне суспільство Канади. Чернівці: Прут, 2006. 284 с.
34. Макар В. Ю., Федуняк С. Г. Вплив національного відродження в західноукраїнських землях на громадську самоорганізацію українців Канади (кін. ХІХ – поч. ХХ ст.). Питання історії нового та новітнього часу: збірник наукових статей. Чернівці, 1994. Вип. 3. С. 51-58.
35. Маланчук-Рибак О. Ідеологія та суспільна практика жіночого руху на західноукраїнських землях ХІХ -першої третини ХХ ст: типологія та європейський культурно-історичний контекст. Чернівці: Книги ХХІ, 2006. 499 с
36. Маланчук-Рибак О. Порівняльна характеристика руху за емансипацію жінок в Україні і Польщі у ХІХ - першій половині ХХ ст. (історіографія та історіософія проблеми). Проблеми слов'янознавства. Вип. 50. Львів, 1999. С. 125–138.
37. Марунчак М. Г. Історія українців Канади: у 2-х. Вінніпег: Накладом Української вільної академії наук в Канаді, 1991.Т. 2. 512 с.
38. На службі рідного народу: ювілейний збірник Організації українок Канади ім. Ольги Басараб у 25-річчя від заснування (1930 – 1955). за ред. Ірени Книш. Вінніпег: Видання Організації українок Канади ім. Ольги Басараб, 1955.а вы вон 500 с.
39. Патарак І. Релігійний вплив на формування громадських організацій українців у Канаді до Другої світової війни. Матеріали Першої

міжнародної конференції з канадознавства, 26-28 лютого 2010 року, Чернівці. Чернівці: Чернівецький національний університет, 2011. С. 221–226.

40. Перелік громадських організацій, легалізованих шляхом повідомлення про заснування м.Одеса URL: до ресурсу: <https://old.omr.gov.ua/ru/departments/3640>.

41. Переможці конкурсу грантів для жіночих громадських організацій URL: <https://www.uwf.org.ua/news/957>

42. Прокоп Д. Українці в Західній Канаді. До історії їхнього поселення та поступу: збірник цікавих статей і дописів для старших і молоді. Едмонтон. Вінніпег:1987. 548 с.

43. Пропам'ятна книга з нагоди 50-літнього ювілею Союзу українок Канади, відділ «Доньки України». Монреаль: Союз українок Канади, 1976. - 36 с.

44. Реєстр громадських організацій https://minjust.gov.ua/m/str_18501.

45. Романишин Л. Міжнародна діяльність українських жіночих організацій (XX – початок XXI ст.) Україна – Європа. Світ: збірник наукових праць. С. 345–350.

46. Романишин Л. Український жіночий рух в контексті національного відродження наприкінці XX на початку XXI ст. Україна Європа. Світ: збірник наукових праць. С. 345–351.

47. Смоляр Л. Жіночий рух України як чинник гендерної рівноваги та гендерної демократії в українському соціумі, – URL: www.vlada.kiev.ua/women/zhruk.htm (Дата звернення 12.05.2017)

48. Смоляр Л. Минуле заради майбутнього. Жіночий рух Наддніпрянської України друга пол.. XIX - поч. XX ст. Сторінки історії: Монографія. 1998. С. 408.

49. Сосновський М. Між оптимізмом і песимізмом: вибрані статті і есеї. 1968–1975. Нью-Йорк, Торонто: Trident international, 1979. 735 с.

50. Статут Жіночої міжнародної сіоністської організації Державний архів Рівненської області, ф. Статути, інв. № 25.

51. Терещенко Г.О., Крутюк Р.С. «Основні моделі діяльності сучасних жіночих громадських організацій в Україні» //Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Тенденції та перспективи розвитку психології та соціальної роботи в сучасному суспільстві» / (Одеса, 5 листопада 2020 р.)-Одеса: Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, 2020. С. 335 - 338

52. Український жіночий портал URL:
<http://portal.uwf.org.ua/index.php?page=base1>

53. Чеховська І. В. Вплив громадських організацій на формування та реалізацію державної сімейної політики в Україні. Науковий вісник університету ДПС України. Серія: економіка, право, 2013, №2 (61), С. 4–14

54. Шамрук Н. Особливості участі громадських організацій у запобіганні та протидії домашньому насильству в сучасних умовах. Науковий вісник Сіверщини. Серія: Право. 2018. № 2 (4). С. 75–87.

55. Bingham N. Fighting for Our Cause: The Impact of Women's NGOs on Gender Policy Adoption in Four Former Soviet Republics. *Politis & Policy*. 2016. Vol. 44, Iss. 2. Pp. 294–318. DOI: <https://doi.org/10.1111/polp.12155>.

56. Bordo S. *Unbearable Weight: Feminism, Western Culture, and Body* Berkley et al., University California Press, 1995. 232 p.

57. Chodorov N. *The Reproduction of Mothering: Psychoanalysis and the Sociology of Gender*. - Berkley, 1998. - 348 p.

58. Deaux K. Sex and gender//*Annual Review of Psychology*, - 1985, - 36. P. 49-81.

59. *Domestic Violence in Postcommunist States: Local Activism, National Policies and Global Forces*. by F. A. Katalin. Indiana University Press, 2010. 372 p.

60. Geschwind N. *Cerebral Dominance in Biological Perspective* //*Neuropsychologia*. - 2004. - Vol. 22. - N 6. - P. 675-683.

61. Grosz Elizabeth. *Space, Time, and Perversion: Essays on the Politics of Bodies*. New York and London: Routledge, - 1995. - 231 p.

62. Hare-Mustin R. J., Marecek J. Gender and the meaning of difference: postmodernism and psychology. *Making a Difference: Psychology and the construction of Gender*. - New Haven, 2000. - P. 22-64.
63. Have-Herz, Rosemarie: *Die Geschichte der Frauenbewegung in Deutschland*, 4 vollig uberarbeitete und Auflage, - Verlag Leske + Budrich, Opladen 1993. 128 s.
64. Jacobus Mary. *Reading Women: Essays of Feminist Criticism*. New York: Columbia University Press, 2003. 324 p.
65. Jacobus Mary. *Reading Women: Essays of Feminist Criticism*. New York: Columbia University Press, 2003. 324 p.
66. Kesselman A., McNair L. D., Schniedewind N. *Women: Images and Realities. A Multicultural Anthology*. - London. Toronto: Mayfield Publishing Company, 1995. - 215 p.
67. Kotthoff H. *Die Geschlechter in der Gesprächsforschung. Hierarchien, Theorien, Ideologien // Der Deutschunterricht*, 1996. N 1. P. 9-15.
68. Leydesdorff S. *Gender and the Categories of Experienced History // Gender & History*. - 1999.-Vol. 11.-N3.-P. 597-611.
69. Lim H. *Caesareans and Cyborgs // Feminist Legal Studies*. - 1999. - Vol. 7.
70. Renzetti C. & Curran D. *Women, Men, and Society*. - Boston: Allyn & Bacon. 1992. 231 p.
71. Renzetti C. & Curran D. *Women, Men, and Society*. - Boston: Allyn & Bacon. 1992. 231 p.
72. Scott J. W. *Gender: A Useful Category of Historical Analysis // American Historical Review*. - 1999. - Vol. 91. - N 5. - P. 1053-1075.
73. Showalter Elaine (ed.). *The New Feminist Criticism. Essays on Women, Literature and Theory*. - New York: Pantheon Books, 1999. 275 p
74. Walby S. *Gender* *The Blackwell Dictionary of Twentieth-Century Social Thought* /Ed. by William Outhwaite and Tom Bottomore. - Oxford: Blackwell, 1994. - P. 244-245.

75. Women in Parliament: Beyond Numbers International Institute for Democracy and Electoral Assistance (International IDEA). Stockholm, 2004. 711 p.